

גרשון ברגסון ז"ל 1913 – 2009

גרשון ברגסון ז"ל, איש חינוך וחוקר ספרות הילדים העברית. מנהל בית הספר והמנהל הפדגוגי של כפר הנוער "אלוני יצחק" בשנים 1947-1955. מפקח ארצי במשרד החינוך ומנהל מחוז ירושלים במשרד החינוך. יוזם "פרס זאב לספרות ילדים ונוער" (1972) ו"מבצע הספר המוזל לילדי בתי הספר". מחבר הספרים "שלשה דורות בספרות הילדים העברית" (1966), "קורצ'ק סופר ילדים" (1978); "צחוק בין קמטים: סבים ונכדיהם בספרות הילדים העברית" (1987), ועורך המקראות "באומר ובישח" (תשמ"ו); "מולדתי ואני בבגדי חג" (תשמ"ח). זוכה "פרס החינוך" מטעם עיריית תל אביב (1986) ועיטור "יקיר ירושלים" על מפעל חיים בתחום החינוך (2005).

לזכרו של מר גרשון ברגסון

סומליו"ן, ארגון הסופרים והמשוררים לילדים ולנוער בישראל
מעלה בהוקרה ובכבוד את זכרו של מר גרשון ברגסון, ראש
המדור לספרות ילדים ונוער במשרד החינוך והתרבות לאורך
עשרות שנים.

גרשון ברגסון היה אוהב ספר והיה לו יחס של כבוד לספרות בכלל ולספרות
הילדים בפרט. הוא ידע להבחין באיכותו האמנותית של ספר הילדים, קרא כמעט
כל ספר שהופיע והיה בקיא בתהליכי התחדשותה של ספרות הילדים מאז תחילת
ההתיישבות בארץ ישראל ועד ימינו.

גרשון ברגסון הכיר בחשיבות חשיפת ספרי הילדים בפני ילדים, מורים והורים
ופעל רבות בתחום זה בתוקף תפקידו כמנהל מחוז ירושלים וכראש המדור
לספרות ילדים.

עידוד הקריאה בקרב ילדים היה לו למפעל חיים.

מפעליו הראויים לציון:

היה יושב ראש "קרן הספריות לילדי ישראל", שמטרתה להביא את דבר ספרות
הילדים לילדי ישראל.

ייסד וערך את הרבעון "ספרות ילדים ונוער", חוברת מדעית לעיון ומחקר בתחום
הספרות לילדים, שיועד לספרנים, למורים ולחוקרים. הרבעון כלל סקירות
וביקורות ספרים שנכתבו בידי טובי החוקרים בארץ בתחום זה.

כמו כן הנהיג מסורת הנמשכת גם כיום של כנסים דו-שנתיים העוסקים בחקר
ספרות הילדים וכתביה. הכנסים אפשרו לסופרי ילדים להציג את ספריהם
החדשים בפני קהל הספרנים והמורים.

ייסד את "פרס זאב" לספרות ילדים, בו זכו רבים מחברינו והקים את "מפעל
הספר המוזל" שאפשר לתלמידים ולספריות לרכוש ספרי ילדים במחיר מוזל.

כראש המדור לספרות ילדים במשרד החינוך מינה נציגים מחוזיים במערכת
החינוך, שהפיצו את דבר פעילות המדור בכל חלקי הארץ. לימים הפכה פעילותן
של המדריכות למוסד מובנה וקבוע במחלקה לספריות בתי הספר. המדריכות
פועלות באינטנסיביות ובמקצועיות לעידוד הקריאה ולקירוב הספר אל הילד.

גולת הכותרת של פעילות זו היא: "מצעד הספרים", שבזכותה ובזכות הפעילויות
הברוכות שמנינו זוכים רבים מספרינו לתפוצה רחבה.
יש לראות בהמשך קיומם של מפעלי עידוד הקריאה, מבצע הספר המוזל, פרס
זאב, כתב העת והכנסים לספרות ילדים ונוער את צוואתו הרוחנית של גרשון
ברגסון. ארגון סופרי הילדים בישראל מייחל שמפעל חיים זה ימשיך ויתקיים.

יהי זכרו ברוך!

סומליו"ן – ארגון סופרים ומשוררים לילדים ולנוער בישראל

גרשון,

פגשתי אותך לפני כשלושים וחמש שנים. שנה אחרי נפילתו של אבי, בנך, במלחמת יום הכיפורים.

היית אז מנהל מחוז ירושלים במשרד החינוך, איש חזק ונערץ, פעיל ושותף באין סוף מפעלים. לוקח על עצמך מחויבויות ללא סוף, ועומד בכל הבטחה שהבטחת. בין יתר הפעילויות הענפות שלך, בנית את המדור לספרות ילדים והזמנת אותי אליך, לעבודה משותפת.

לפני שהגעתי לפגישה איתך, שמעתי מכלול של אגדות אודותיך. אמרו שאתה אדם טוטלי, איש חינוך, שמאז עלייתך לארץ עם מניה, תרמת את עצמך ואת משפחתך כולה לעשייה חינוכית. תחילה ב"אלוני יצחק", בהמשך באשקלון ובבאר שבע ומאוחר יותר, בירושלים.

בכל מקום בו היית, בנית דברים מאפס. שום דבר לא עמד בדרכך כשרצית והאמנת שצריך לעשות, ובנוסף, הצעת את כושר הניהול שלך לכל גוף רציני שפנה אליך: למרכז תרבות עמים לנוער, לבית עגנון, לתוכניות הרדיו לבתי הספר, לשמש כחבר הנהלה במרכזים לספרות ילדים ועוד ועוד.

הקליק שבינינו היה מְיָדִי. אהבתי כל כך את יכולת הביצוע שלך. כל הססנות שלי, כל התלבטות, את הכל פתרת באחת. כמו קוסם גדול הגעת לעולמי. מעולם לא סירבת לשום דבר ותמיד הצעת עוד ועוד.

ערכת את חוברת "ספרות ילדים ונוער", את הקטלוג המוער של ספרי הילדים, ערכת ימי עיון, קיימת לאורך שלושים שנה את מבצע הספר הטוב לבתי הספר, בנית את פרס זאב לספרות ילדים, השתתפת בכל כנס ולקחת חלק כמעט בכל עשייה שנועשה בארץ בתחום ספרות הילדים. הגיל הכרונולוגי שלך לא הפריע לך בשום דבר: בן תשעים "קפצת לתל אביב" בקלילות של בן שלושים. "בן עשרים עם וותק של שבעים שנה" הגדרנו אותך.

בשיחות אישיות, סיפרת לי על בתך ועל הנכדים. כמה גאה היית שבאו לשרת בצה"ל, כמה שמחת שבאו ללמוד כאן. כמה שמחת כשבאו לבקר אתכם בירושלים...

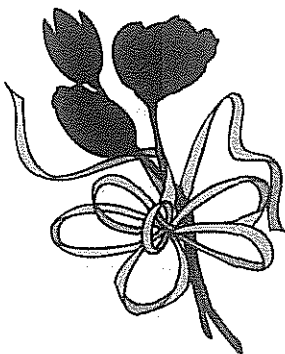
אין סוף פרסים ועיטורים ניתנו לך על פועלך, על היותך "בולדוזר של עשייה
חינוכית".

פרס החינוך של עירית תל אביב, פרס יקיר ירושלים, פרס על מפעל חיים של
מכללת לוינסקי ומרכז לזין קיפניס, ועוד ועוד ועוד.

לפני כשנתיים ערכנו לכבודך, יעל פישביין ואני, ספר מחקרים ומאמרים בחינוך
ובספרות ילדים.

אמרתי לך אז, שזה במקום פרחים.

היום, הבאתי לך פרחים.

תעוד *
לנשמת גרשון ברגסון

אדלינה קליין

מתוך: חדשות אהוד בן עזר גליון 412, 22.1.09

איך מובילים אדם בשעות הזמן הדקוקן לחבה מחזקת...	היום הוא נתן לי את תשעים שנותיו בהרבה מאד עמודים מלאים וצפופים;
מאין מתחילים את ההמשך של מעברים חדים?	גם תמונות, גם איורים. יש תעוד לכל התשעים.
נעצרים לפתח מעין חיים – מפעפע אם בן תשעים שקה גם אני אשקה.	איש יקר. הוא נתן ידו בידי, קאומר: תובילי הלאה...

---

* השיר נכתב בעקבות ספרו האוטוביוגרפי של גרשון ברגסון: "תשעה עשורים במראה". חיו ופועלו כאיש חינוך ועורך הרבעון "ספרות ילדים ונוער" במשרד החינוך, כפי שהם מתועדים בספר.

חספד

פרופ' שאול יציב

את גרשון פגשתי לראשונה מיד לאחר עלייתי ארצה במסגרת עליית הנוער ואני רק בן 11 שנים.

זכורים לי היטב פניו הנעימים, הבוטחים, אך הנחושים והנחרצים ומיד ידעתי כי אלך אחריו בעיניים עצומות, ללא היסוס וללא מורא.

היה זה מפגש מכונן בחיי החדשים בארץ ישראל, כי מאותו יום זכיתי לחוות את אחד הפרקים המכריעים בחיי – להיות שבע שנים מכריעות ב"אלוני יצחק" בו עוצבו חיי העתידיים.

גרשון הוביל אותי אל מערכת חינוכית-אקדמית, בעלת צביון ייחודי, שמוריה ומחנכיה השכילו למצוא את שביל הזהב שכה מעטים מהמחנכים והמורים השכילו להפנים וליישמו הלכה למעשה. גרשון היה בין מקימיו החשובים של מוסד חינוכי זה.

הוא האמין באמונה שלמה, כי כדי להנחיל לתלמידים-חניכים, הן השכלה ברמה גבוהה והן ערכים חינוכיים נאותים, יש ליצור, כבסיס, סביבה חמה ואוהדת. בנוסף לכך סבר, בדרכו הנחרצת, כי הדרך הנכונה, היא לאפשר לכל חניך להתפתח על-פי יכולותיו, כישוריו ושאירותיו, ושאין מקום בסביבה שיצר לאינדוקטרינציה חינוכית-קפדנית, כפי שהייתה מקובלת באותן שנים של הקמת המדינה במוסדות החינוכיים שהיו פרושים ברחבי הארץ.

אני מצטט מדבריו, שנאמרו בכינוס של תנועת הנוער הציוני ביוני 1955: "...ואשר לצורה – אותה יבחר החניך בעצמו, לכשיתבגר, בהתאם לאופיו ואישיותו. אנו כמחנכים, אף נייעץ לו בבחירת הצורה, לפי הכרתנו את תכונותיו: לנער בעל אופי ציבורי-חברתי מובהק, נייעץ ללכת לקיבוץ, לנער בעל נטיות אינדיבידואליסטיות, נייעץ לבחור אחרת, ונער בעל כישרונות אינטלקטואליים מובהקים, נכוון לתורה ולהשתלמות. רק בדרך זו, נהיה שלמים עם עצמנו. בדרך זו נמנע מכפילות בחינוך שלנו שיהא מכון לחלוציות ונאמנות ציונית..."

הגישה הייחודית, הלא קונבנציונאלית, אך המפוכחת והחלוצית הזאת, שגרשון היה בין המובילים ליישומה, היא שהפכה את "אלוני-יצחק", באותם הימים, לבסיס החינוכי-אקדמי האיתן – בצאתנו לעולם הגדול.

אנוכי וחברי, ידענו להעריך עד מאוד את האוריינטציה החינוכית הזאת וידענו כי היא המקור לגאווה, לכוחנו וליכולתנו להתמודד עם המכשולים הרבים שניצבו לנו, ושבעזרת הערכים שספגנו נגיע למחוז חפצנו, הן בתחום האישי והן בתחום המקצועי והאקדמי.

גרשון אהב ילדים. גם לאחר שעבר להתגורר מחוץ ל"אלוני-יצחק", הקדיש הובה מזמנו וממצו לספרות הילדים; רשימת פרסומיו בנושא זה – ארוכה ומכובדת. ב-1974 יזם את הקמתו של המדור לספרות ילדים במשרד החינוך ועמד בראשו משך שנים רבות מאוד, גם לאחר שפרש לגימלאות.

האהבה לילדים, היתה טבועה עמוק באישיותו של גרשון, אך מעבר לאספקט הסובייקטיבי-הרגשי הזה, הבין גרשון, כי השקעה גבוהה, חכמה ומאוזנת בילד ובמתבגר – היא הערובה להתפתחותם של אזרחים בעלי ערכים חינוכיים, אקדמיים ומוסריים ברמה הגבוהה ביותר, וזו ההשקעה שתהווה נכס חשוב ויקר למדינת ישראל המתפתחת. לא פעם חשבתי בלבי כי הבחירה שלי דווקא במקצוע רפואת הילדים שאבה עידוד מאותם מניעים שהנחלו לי על ידי גרשון – ושביססם נעוץ באהבה הבלתי מתפשרת לילדים.

באומרי זאת, אני נזכר בדבריו של המשורר הלאומי – חיים נחמן ביאליק שכה לימדונו לאהוב, שאמר באחד מנאומיו – "אין אדם רואה ומשיג אלא פעם אחת: בילדותו. המראות הראשונים בעודם בבתוליהם, כיום צאתם מתחת ידי היוצר, הם גופי דברים, עיקר תמציתם; ואלה שלאחריהם, אך מהדורותיהם השניות והפגומות הן"...

גרשון שייך לדור הענקים של החלוצים והמחנכים הדגולים של ישראל, בעל חזון ושאר רוח; תרומתו לחינוך ולנוער לא תסולא בפז.

ומילה אחת למניה היקרה: ביחד ליוונו את גרשון בדרכו הארוכה, ולמדתי שוב ושוב להעריך את חכמתך, את היושרה שלך ואת אומץ לבך.

כמו גרשון, היית מעמודי התווך של המערכת החינוכית המופלאה שיצרתם ביחד במשך שנים כה רבות. חכמתך וכישוריך, והרף המוסרי הגבוה שהצבת בפנינו היוו מקור השראה להתפתחותנו. אנו שותפים מלאים לכאבך, אך מלאי תקווה כי תמשיכי להיות חזקה ונחושה כשהיית, למען בני המשפחה היקרים ולמען כל אלה שאוהבים ומוקירים אותך עד מאוד.

תמיד נזכור אותך גרשון היקר, על כל הטוב והיקר שעשית עבורנו, תוך שאנו שואפים להנחיל לילדינו ולנכדינו את אותם ערכים שהנחלת לנו בשפע רב ובנפש חפצה.

מר ברגסון חיקר!

שושנה הרמתי

ועוד לימדתני שיוזמה חינוכית חשובה
ניתנת להגשמה רק אם היא
בנויה על צורך אמיתי של אוכלוסייה
ורק אם מבצעי היוזמה
הוכשרו כמו שצריך
נטיותיהם והתלהבותם יגשימו
בהצלחה את היוזמה.
ידעת לקבל סירוב לפקודה
בשעה שהפקודה לא היתה נכונה
וביצועה היתה שגיאה
בארגון כוח האדם בגנים.

היית לי דוגמא אישית
בדבקותך בתפקיד החינוכי
שלקחת על עצמך לאורך השנים
ביוזמות החינוכיות המגוונות,
שיצרת לאורך שנות עבודתך,
וביכולת לגייס את האנשים
להגשמת היוזמה שהאמנת בה.

נחשבת למנהל מחוז קסום
הנערץ ע"י כל נתיניו
אבל אני אהבתי להעריך
את שיקול הדעת והכוח להחליט
ואת שילוב החומרים הרכים
בתוך ההחלטה והביצוע.

מאז עצמת את עיניך
והחזרת את נשמתך לבורא
אני מוצאת את עצמי נוברת
במעמקי נפשי ובזיכרונותיי
מאותם הימים המשותפים
שהיית לי מנהל ישיר,
אני מדריכה ומפקחת מתחילה
ואתה מנהל מחוז ותיק ומיוחד.

כל פגישת עבודה מקצועית
עם המפקחות על גני הילדים
וכל מפגש חגיגי עם עובדי המחוז,
היו לי חוויה לימודית בונה
ראיתי כיצד באת מוכן לכל ישיבה
כיצד התעניינת בכל בעיה
כיצד הקשבת לבעיות השדה
וכיצד חיפשנו יחד
פתרון נאות לבעיה שהועלתה
והדרך בה ניהלת כל ישיבה
בכבוד הדדי ובקשב רב,
ובהחלטות הניתנות ליישום.

היית לי עמוד האש
שלאורו נבנתה מנהיגותי החינוכית,
לאורך ידעתי להגדיר את מטרתי
ולחפש את הדרך הנאותה להשגתה.
ממך למדתי, שאין ניזונים משמועה
אלא יש לבדוק, לראות ולחוות
ורק מתוך החוויה האישית
אפשר להעביר הלאה את המידע.

היית לי אורים ותומים
בהבנות הגדולות שגילית
בספרות, בשירה ובמילה הכתובה בכלל
ביוזמה הבלתי פוסקת
בשני ימי חוויה בכל שנה
עם העוסקים במלאכת הכתיבה
למען המורים, הגננות וכל העוסקים בגיל הרך ובגיל ביה"ס.

כשיצאת לגמלאות והפסקת
לנהוג ברכבך הפרטי
ראיתי את דמותך הזקופה
עולה במעלה הכביש הקטן
ברחוב חזון ציון
אל שדרות הרצל הרחב והגדול
הולך אל מקום התנדבותך
בגאון, ובשמחה ליום חדש של עשייה
גם כאן היית לי לדוגמא.

תודה על כל מה שהיית.
תהיה נשמתך צרורה
בצרור החיים וזכרך ברוך.